

Caminant cap a la diversitat sexual i de gènere: del procés individual al procés col·lectiu

Juan Francisco Fernández Hernández i Pedro Salmerón Sánchez

El nou paradigma de comprensió de la diversitat sexual i de gènere ha de donar cabuda a tota la realitat preexistent ja acceptada i, a més, ha d'incloure totes les persones que el sistema tradicional de pensament deixava fora. La clau del replantejament consisteix a assumir que els diferents significats que donàvem a la paraula sexe, en el fons, feien referència a conceptes diferents i no correlacionats necessàriament. A més, ha d'allunyar-se del binarisme imperant per a donar cabuda a realitats que s'allunyen de la dicotomia home/dona, mascle/femella o masculí/femení, entre d'altres.

L'acceptació de la pròpia diversitat sexual i/o de gènere suposa un procés similar que és al mateix temps independent i diferenciat de la presa de consciència i desenvolupament de l'heterosexualitat. Aquesta particular presa de consciència ve marcada per aspectes tan evidents encara hui com són suposar l'heterosexualitat des de la infància i la consegüent ommissió de qualsevol altra manifestació d'orientació o identitat que no encaixe en aquest esquema. Així, sembla evident que en aquesta autoconstrucció, la persona heterosexual que se sent a gust amb el gènere que li van assignar en nàixer no requereix sotmetre's a un procés d'autoacceptació, ja que la seua sexualitat es correspon amb la majoritària i la socialment acceptada.

Des del moment del naixement ens transmeten, de manera més o menys subtil, que l'heterosexualitat és l'orientació adequada i, en conseqüència, qualsevol altra manera de viure la sexualitat és inferior o almenys no igualitària. Davant d'aquest tipus de missatge tot sembla indicar la lògica d'establir una sèrie d'etapes que la persona no normativa pot vivenciar fins a arribar a una acceptació sana. Aquest procés d'integració s'inicia, en general, en la infància o preadolescència quan comences a percebre diferències pel que fa als teus iguals, encara que, en general, no acabes de comprendre què t'ocorre. Aquesta percepció inicial se sol consolidar en l'adolescència, encara que és ben sabuda l'existència de situacions en les quals l'accepta-

ció de la pròpia identitat o orientació i "eixida de l'armari" té lloc en l'adulthood, fins i tot ben entrada aquesta.

Enquistar-te en qualsevol dels moments que vius en el procés d'autoacceptació o estar rebent continus atacs físics i verbals, subtils o no, et pot conduir per la via ràpida a situacions en què el protagonista passa a ser l'ansietat, els problemes depressius, la deixadesa personal i la falta d'autocures, la baixa autoestima, els problemes d'alimentació... i, per què no, l'intent de suïcidi.

Veiem com seria aquest entramat de l'autoacceptació en el cas de l'orientació sexual¹, encara que aquests passos són generalitzables i matisables en altres situacions com en parlar de la identitat. En el moment d'inici (etapa de confusió) comences a percebre que ets diferent al que s'estableix socialment; et fan una certa "gràcia" les persones del teu mateix gènere o et sents atret per aquest. En ocasions, quan reconeixes aquesta atracció pots tindre tendència a negar els teus sentiments o a justificar determinats comportaments amb arguments del tipus "anava molt borratxa quan em vaig besar amb ella". Hi ha qui proposa l'existència d'una etapa posterior a la confusió, una etapa pura i intensa de negació d'aquests sentiments. En qualsevol cas, la presència de la negació sembla quadrar en la lògica humana de negar tot allò que no ens agrada o que no volem acceptar i arriba, fins i tot, a voler canviar allò que sents o desitges.

Aquesta confusió inicial dóna pas a un moment en el qual podries començar a acceptar la teua atracció cap a persones del teu mateix gènere (etapa de comparació) i a plantejar-te qüestions del tipus com seria la meua vida en cas que això fóra realment així. Aquests moments inicials suposen una espècie de duel en el qual has de trencar amb la concepció heteronormativa de la vida. Aquest és el moment en què se senten idees com "és una fase" o "jo no sóc lesbiana, és que m'agrada ella com a persona".

Fins a aquest moment la sensació d'aïllament i solitud ha estat en el punt més alt. La necessitat de no sentir-te únic et porta a la buscar iguals, persones que senten com tu sents (etapa de tolerància). D'aquesta manera, les amistats que t'han acompanyat poden passar temporalment a un segon pla davant de la necessitat de trobar suports i de socialitzar amb aquests grups d'iguals. Ací apareixen també els teus primers desitjos de proximitat i intimitat amb altres persones.

La integració de la teua nova realitat acceptada fa que valeres els danys ocorreguts en l'autoestima i autoconcepte durant les etapes prèvies (etapa d'identitat). En aquest instant comences a sentir realment la comoditat d'estar entre els teus "nous" iguals. Comences a llevar importància al "què diran". I ací és quan arriba el teu moment de l'"eixida de l'armari" (etapa d'orgull). A partir d'ara compartiràs amb el teu entorn el que ets i el que sents. En ocasions, aquest procés se't fa interminable si contínuament has d'estar eixint d'aquell armari amb cada nova amistat o en cada nou treball que aconseguixes. Finalment, integres la teua orientació sexual fins al punt que aquesta és una faceta més de les que defineixen la teua vida i, per tant, deixa de ser la prioritària o la que més et defineix. Aquest fet et porta a retrobar-te amb altres característiques personals que et fan obrir-te a altres realitats de la teua vida.

Si tot aquest camí que recorres en solitari pot semblar dur, imagina ara com seria si li afegies les pedres que, com a part de la societat, posem en forma de discriminació, vexacions, insults i altres formes de rebuig. Si fórem capaços de comprendre i respectar la diferència, facilitaríem el recorregut o, fins i tot, deixariem de parlar-ne. I per a aconseguir-ho, el primer és lliurar-se dels prejudicis. El més costós és assumir que totes les persones som homòfobes i masculistes, perquè així és l'educació que hem rebut, però només des d'aquest punt de partida podrem abordar aquesta realitat.

Si preguntem a qui llig aquestes línies què és el primer que li passa pel cap en esmentar la paraula sexe, una gran majoria de persones pensaran en múltiples sinònims que, amb més o amb menys enrogiment, ens evoquen el concepte de pràctiques sexuals.

Si demanàrem l'esforç de buscar altres significats per al terme sexe, no costaria massa pensar en aquell moment en què davant d'un embaràs preguntem: "Serà xiquet o xiqueta?" Potser algú també recorde que en el DNI apareix aquesta categoria com a masculí o femení. Pot ser fins i tot que recordem les classes de Ciències Naturals de la infància en les quals se'ns explicava que la presència de penis o vulva definia els mamífers com a mascles i femelles, respectivament.

Aglutinar tots aquests significats en un únic terme, sexe, crea un *totum revolutum* que, més enllà de complicar l'aprenentatge de la nostra llengua, genera una situació de correlació de termes que, de manera implícita, abona el terreny a la incomprensió de la diversitat sexual i de gènere en el millor dels casos, o que pot arribar fins a la discriminació en el pitjor.

En nàixer, per una observació directa dels genitals, se'ns assigna una categoria administrativa: home, si s'hi observa un penis; dona, davant de la presència de vulva. Des d'aquest mateix moment rebrem una educació, més o menys diferenciada, i se'ns socialitzarà de manera diferent segons se'ns considere homes o dones. Fruit d'això es generaran unes expectatives respecte al nostre comportament, ja que se'ns atribuirà la masculinitat als homes i la feminitat a les dones. Evidentment, entre aquestes atribucions estarà la suposició automàtica que a un home li atrauen les dones i a una dona, els homes.

Aquesta concatenació de baules suposades en funció de la genitalitat genera una cadena que es convertirà en eina de supervivència en aquesta societat per a aquelles persones a les quals incloga, mentre que seran uns grillons incòmodes per a aquelles persones que se n'isquen de la norma establida.

Aquestes excepcions a la norma són tan nombroses que la situació exigeix un replantejament de la realitat amb una perspectiva que no estigmatitza les persones gais, lesbianes, transsexuals, bisexuals o aquelles altres que, tot i tindre una orientació heterosexual o una identitat de gènere acceptada, tenen comportaments que els rols culturals del moment consideren vetats.

Aquest nou paradigma de comprensió de la diversitat sexual i de gènere ha de donar cabuda a tota la realitat preexistent ja acceptada i, a més, ha d'incloure totes les persones a les quals el sistema tradicional de pensament deixava fora. La clau del replantejament consisteix a assumir que els diferents significats que donàvem a la paraula sexe, en el fons, feien referència a conceptes diferents i no correlacionats necessàriament. A més, aquest nou plantejament ha d'allunyar-se del binarisme imperant per a donar cabuda a realitats que s'allunyen de la dicotomia home/dona, mascle/femella o masculí/femení, entre d'altres.

Pel que fa al sexe —que perfilarem anomenant-lo sexe biològic—, cal destacar que el binarisme, en classificar-nos com a mascles i femelles, va deixar fora una realitat coneguda des de sempre i lamentablement invisibilitzada com és la intersexualitat. Aquelles persones que han nascut amb cossos amb característiques biològiques atribuïbles a mascles i femelles de manera simultània encara hui en dia continuen sent mutilats amb l'únic objectiu de normalitzar el seu aspecte, com qui retalla les peces d'un puzzle per a aconseguir que encaixen en lloc d'ampliar-ne la visió i buscar l'espai adequat per a cada peça. I és que com deia la biòloga Anne F. Sterling en el seu llibre *The Five Sexes*: "El sexe és un continu vast i infinitament mal-leable que desafia els límits de fins i tot cinc categories."²

Quant al gènere, hauríem de distingir entre el gènere que se'ns assigna en nàixer, en funció dels nostres genitals (penis-home, vulva-dona) i la identitat de gènere, entesa com la captació subjectiva que cadascú té quant a sentir-se home, dona o qualsevol altra identitat no binària com bigènere, agènere o de gènere fluid. Com que és un sentiment, és un aspecte íntim i personal, i com a tal ningú extern pot influir ni modificar aquest sentiment. La gran majoria de les vegades, el gènere assignat en nàixer coincidirà amb la identitat de gènere, cosa que donarà lloc a una persona cis. No obstant això, pot ocórrer que algú senta una identitat de gènere diferent al gènere assignat en nàixer i és aleshores quan parlarem de les persones transsexuals.

Aquesta realitat, poc coneguda, encara que persistent en la història de la humanitat, ha patit, i continua encara hui en dia patint, no per ser transsexual, sinó per culpa del desconeixement i la confusió d'aquests conceptes tan bàsics. Sexe biològic, gènere assignat en nàixer i identitat de gènere han de ser entesos com a categories dife-

rents i s'han de relacionar en alguns casos però no en tots. Aquesta és l'única manera de comprendre i, per tant, de respectar les persones transsexuals.

La tercera categoria en discòrdia és l'expressió de gènere, o com expresse en societat el meu sentiment de ser home o dona. Lluny de ser una cosa objectiva digna d'aparèixer en un DNI, ja que això es refereix masculí i femení en aquest document, és una cosa subjectiva, canviant, que depèn del moment de la història i del país on ens trobem. Així, no expressa de la mateixa manera ser dona algú que viu al Pakistan o que viu a Espanya o algú que ho va ser en el segle XIX o en el XXI. No obstant això, tendim a qualificar els comportaments de les persones com a masculins o femenins, fins al punt d'atribuir una orientació sexual a una persona en funció de com camina, es vist o, fins i tot, del seu to de veu, seguint arguments del tipus "si actua de manera femenina és com una dona i, per tant, li agraden els homes".

Pel que fa a aquest punt, l'orientació sexual només fa referència a la identitat de gènere cap a la qual sentim atracció sexual o romàntica i, tenint en compte que hi ha un ventall ampli d'identitats de gènere, hem de reconèixer l'existència d'orientacions sexuals més enllà d'heterosexual, homosexual o bisexual. Si considerem que qualsevol orientació sexual és sana mentre no provoqe sofriment ni a la persona que la sent ni a qui és objecte d'aquesta atracció, abordar-ne la classificació no és més que un bast intent d'etiquetar una cosa molt més rica i diversa.

Si recordàrem aquestes reflexions, col·laboraríem a una vivència sana, saludable i lliure de la pròpia sexualitat, convertida en aliada del benestar personal, i ens allunyaríem de les problemàtiques ja esmentades. Per a fer-ho, és essencial traslladar aquesta llibertat de vida des de la infància, separant-nos del binarisme i de l'heteronormativitat i integrant aquestes altres realitats que fan més divers l'ésser humà. I recordem que l'ésser humà sense la seua sexualitat no seria ésser humà, per la qual cosa sempre hauríem de tindre present allò que deia Levine que la nostra sexualitat és "vehicle per a l'autoconeixement, l'amor, la salut, la creativitat, l'aventura i un intens sentiment d'estar viu"³.

.....
Juan Francisco Fernández Hernández
Docent. Responsable de programes educatius.
Lambda, col·lectiu de lesbianes, gais,
transsexuals i bisexuals de València.
Pedro Salmerón Sánchez
Doctor en Psicologia.
Lambda, col·lectiu de lesbianes, gais,
transsexuals i bisexuals de València.
Universitat Oberta de Catalunya.

Referències bibliogràfiques

1. Cass VC. Homosexuality Identity Formation: A Theoretical Model. *J Homosexuality*. 1979; 4(3): 219-35.
2. Fausto-Sterling A. *The Five Sexes: Why male and female are not enough*. New York: The New York Academy of Sciences; 1993.
3. Levine J. *Harfuml to minors*. Los Angeles: Book Prize; 2002.